

- Rogiers, M, I. Vansteelandt & H. Van Keer (2021). 'Leesmotivatie: wat is het en hoe kan je het bevorderen?'. In: WODN, Werkgroep Onderzoek Didactiek Nederlands (red.). *Handboek Didactiek Nederlands*. Online raadpleegbaar op: <https://didactieknederlands.nl/handboek/2021/02/leesmotivatie-wat-is-het-en-hoe-kan-je-het-bevorderen/>.
- Vansteenkiste, M. & B. Soenens (2015). *Vitamines voor groei: Ontwikkeling voeden vanuit de Zelf-determinatietheorie*. Leuven: Acco.

Ronde 2

Linda Ackermans
Radboud Universiteit Nijmegen
Contact: linda.ackermans@ru.nl

Wie is 'de adolescent'? Kritisch lezen met YA-literatuur

1. Inleiding

Young adult (YA)-literatuur is populair en heeft de afgelopen jaren in Nederland flink aan terrein gewonnen. Boekhandels hebben aparte afdelingen voor jongeren ingericht, uitgevers zijn zich meer op deze doelgroep gaan toeleunen en ook op sociale media wordt duidelijk dat er zich enthousiaste lezers onder de jongeren bevinden. Onder de hashtags #Booktok en #Instabook raden zij elkaar allerlei titels aan op *TikTok* en *Instagram*.

Het onderzoeksrapport 'Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk' (Ackermans 2022) beschrijft de omgang met YA-literatuur binnen het schoolvak Nederlands in de bovenbouw van havo en vwo. Een meerderheid van de deelnemende docenten staat YA-romans toe op leeslijsten van leerlingen. Het bevorderen van de leesmotivatie wordt daarvoor het vaakst als reden genoemd. Daarnaast waarderen docenten de literaire kwaliteit en de brug- en spiegel functie van YA-romans: YA-romans kunnen de overgang van jeugd- naar volwassenenliteratuur versoepelen (en zo bijdragen aan een doorgaande leeslijn), en ze kunnen zorgen voor herkenning, vanwege de aansluiting bij de leefwereld van jongeren.

Tegelijkertijd blijkt uit hetzelfde rapport dat de inzet van YA-literatuur in de lespraktijk veelal beperkt blijft tot het geven van boekentips en het (voor)lezen van (fragmenten uit) YA-romans. In de presentatie tijdens HSN-36 reik ik een werkvorm aan om kritisch en actief met YA-literatuur aan de slag te gaan in lessen Nederlands (en MVT), in de bovenbouw van havo en vwo.

2. Werkvorm: de jongerenbril-benadering

‘De jongerenbril-benadering’ is een werkvorm die focust op de vraag: hoe wordt de adolescentie verbeeld in YA-romans? Doorgaans is het hoofdpersonage in YA-romans zelf een adolescent, bij wie het vertelperspectief ligt, en spelen thema’s een rol die voor jongeren van belang zijn (Ackermans 2021). In YA-romans circuleren dus allerlei ideeën over de adolescentie. Jongeren zijn bijvoorbeeld rebels, zoeken naar hun plek in de wereld en zetten zich af tegen hun omgeving. Tegelijkertijd worden ze symbolisch gezien als ‘hoop voor de toekomst’ – denk bijvoorbeeld aan Katniss Everdeen in *De Hongerspelen*-trilogie. Zulke ideeën over de adolescentie beïnvloeden de denkbeelden van de lezer over deze levensfase: bestaande opvattingen kunnen worden bevestigd en zelfs versterkt, of juist worden ontkracht.

De voorgestelde werkvorm laat leerlingen onderzoek doen naar representaties van de adolescentie in literaire teksten. Wie met deze werkvorm aan de slag gaat, zet als het ware een ‘jongerenbril’ op en bekijkt hoe jongeren worden verbeeld. De werkvorm is gebaseerd op een benadering van literaire analyse die Robert Petrone, Sophia Sarigiánides en Mark Lewis voorstellen in hun artikel “The Youth Lens: Analyzing Adolescence/ts in Literary Texts” (2014). In hun benadering staan twee vragen centraal:

1. Hoe representeert de tekst adolescenten/de adolescentie?
2. Welke rol speelt de tekst in het versterken en/of ondermijnen van dominante ideeën over de adolescentie in de maatschappij?

In de presentatie gaan we in op hoe deze vragen voor leerlingen concreter en behaarder gemaakt kunnen worden. Dat kan onder andere door subvragen te stellen bij bepaalde verhaalelementen, zoals ‘de karakterisering van de personages’ of ‘de setting’:

- Hoe worden de adolescente personages beschreven?
- Welke mogelijkheden en verlangens hebben ze?
- Tegen welke conflicten lopen ze aan?
- In welke setting(s) bevinden ze zich?
- Hoe is de setting van invloed op de ontwikkeling van de personages?

Deelnemers krijgen een concreet analysemodel aangereikt en er worden voorbeelden uit verschillende romans gegeven.

Ook bespreken we diverse uitgangspunten die volgens Petrone e.a. (2014) van belang zijn bij het werken met de jongerenbril-benadering. Zo beschouwen Petrone e.a. de adolescentie als een cultureel construct. Hoe wij de adolescentie begrijpen, is afhankelijk van en wordt bepaald door sociale afspraken en gedachtegangen die gelden binnen een (historische en culturele) context. Binnen onze maatschappij kennen wij bepaalde labels en verwachtingen toe aan adolescenten. Deze zijn echter niet ‘waar’ of ‘algemeen

geldend', maar geconstrueerd binnen onze sociale en culturele normen. De adolescentie is dan ook geen universele ervaring, maar tijd- en plaatsgebonden. Daarnaast hangt adolescentie samen met andere identiteitsbepalers zoals 'ras', 'klasse', 'gender' of 'seksualiteit' – het maakt bijvoorbeeld uit of je een adolescente jongen of een adolescent meisje bent.

3. Relevantie en opbrengsten

Hoewel de jongerenbril-benadering kan worden toegepast op alle vormen van literatuur waarin de adolescentie wordt gethematiseerd, is de benadering bij uitstek geschikt voor een kritische lezing van YA-romans. YA-literatuur richt zich immers expliciet op een lezerspubliek van adolescenten. Bovendien noemen docenten de spiegel functie van deze literatuur als een belangrijke reden om haar toe te staan op leeslijsten van leerlingen. De waarde die wordt gehecht aan herkenning maakt het bijzonder relevant om te onderzoeken hoe de adolescentie wordt verbeeld in teksten die specifiek voor jongeren zijn bedoeld.

Tijdens de presentatie is er aandacht voor de opbrengsten van de gepresenteerde werkvorm, die vraagt om kritisch lezen en denken. Leerlingen moeten diep in een literaire tekst duiken en deze analyseren en interpreteren. De benadering laat leerlingen bovendien het idee van de adolescentie als een cultureel construct verkennen en daagt hen uit om dominante maatschappelijke denkbeelden over adolescenten en de adolescentie te bevragen.

Doordat de werkvorm voortbouwt op verhaalanalytische begrippen waarmee leerlingen in het literatuuronderwijs sowieso in aanraking komen, krijgen leerlingen vrij gauw grip op de aanpak en kunnen ze er concreet mee aan de slag. De benadering staat bovendien dicht bij leerlingen en biedt ruimte voor een persoonlijke visie: leerlingen onderzoeken literaire teksten die in feite henzelf, of de fase waarin zij zich bevinden, verbeelden.

Referenties

- Ackermans, L. (2021). "Een decennium *young adult* literatuur in Nederland (2009-2019). Een stand van zaken". In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 137 (1), p. 45-72.
- Ackermans, L. (2022). 'Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk. Een onderzoek naar de inzet en positie van literatuur voor jongeren in de bovenbouw van het havo en vwo'. Amsterdam: Stichting Lezen.

Petrone, R., S.T. Sarigianides & M.A. Lewis (2014). “The Youth Lens: Analyzing Adolescence/ts in Literary Texts”. In: *Journal of Literacy Research*, 46 (4), p. 506-533.

Ronde 3

Hans Goosen (a) & Marthe Scheffer (b)
 (a) Werkgroep Praten over literatuurfragmenten
 (b) InHolland
 Contact: h.goosen@home.nl
marthe.scheffer@inholland.nl

Video-opnames van groeps gesprekken over gezamenlijk gelezen literatuur als lesmateriaal

6

1. Websites met leesfragmenten en werkbladen

In de lessen Nederlands op school moeten de leerlingen kunnen ervaren hoe boeiend het lezen van fictie en literatuur kan zijn en moeten zij kunnen kennismaken met aantrekkelijke recente voorbeelden daarvan. Daarnaast is het van groot belang dat zij ontdekken hoe belangrijk de mondelinge uitwisseling van leeservaringen kan zijn: hun eigen vragen en gedachten bij het lezen zijn de moeite waard en het kan interessant zijn om andere leesbelevingen en interpretaties te bespreken (Goosen 2022).

Twee enthousiaste werkgroepen van leraren hebben daarvoor voorbeeldmateriaal ontwikkeld, met fragmenten uit moderne (jeugd)romans die binnen een lesuur klassikaal te lezen en te bespreken zijn en met vragen die een open klassengesprek over de inhoud van de gelezen fragmenten kunnen bevorderen. Dat heeft geresulteerd in twee gratis websites: www.pratenoverfictiefragmenten.nl en www.pratenoverromanfragmenten.nl. Op beide websites zijn op dit moment bij 45 titels leesfragmenten en werkbladen met bespreekpunten uitgewerkt. Op de 32ste en de 35ste HSN-conferentie hebben we al gerapporteerd over de opzet en de uitwerking van dat materiaal.

2. Video-opnames van groeps gesprekken

In de gezamenlijke bijeenkomsten met de werkgroepleden bleek dat de docenten bij de besprekingen van de gelezen leesfragmenten het meest vertrouwd waren met het voeren van een klassikale bespreking. Om ervoor te zorgen dat leerlingen daarbij zo veel mogelijk hun eigen inbreng zouden hebben, hebben we allerlei aanbevelingen